

Obljetnice

150. godina Prve gimnazije u Zagrebu

Branimir Dakić, Zagreb

U Zagrebu je prva gimnazija osnovana 1607. godine. Utemeljili su je isusovci i njezinu tradiciju danas slijedi zagrebačka Klasična gimnazija. No prva “građanska” srednja škola u Zagrebu počela je s radom 20. studenog 1854. i njezina sljednica je današnja Prva gimnazija. Bila je to u početku trogodišnja škola koja se zvala Mala kraljevska realka, a već nakon pet godina postala je Velikom sa šest razreda. Time je Zagreb dobio školu kakvu su priželjkivali njegovi građani i kakvu su tada već imali mnogi gradovi širom Austro-Ugarske monarhije. Školske se godine 1869./70. realka “uzdiže” na sedam razreda te su 1870. na njoj po prvi puta polagani ispiti zrelosti.

Za osnivanje realke zauzimali su se vodeći ljudi zagrebačkog i hrvatskog društvenog, gospodarskog i političkog života iz sredine 19. stoljeća. Pritom se osobito isticao ban Josip Jelačić, čijom je zaslugom i ishodovana dozvola Bečkog dvora za otvaranje škole. Naime, opći društveni napredak zahtijevao je praktičniju školu (zbog potreba trgovine, gospodarstva i sl.) negoli je to bila tadašnja gimnazija.

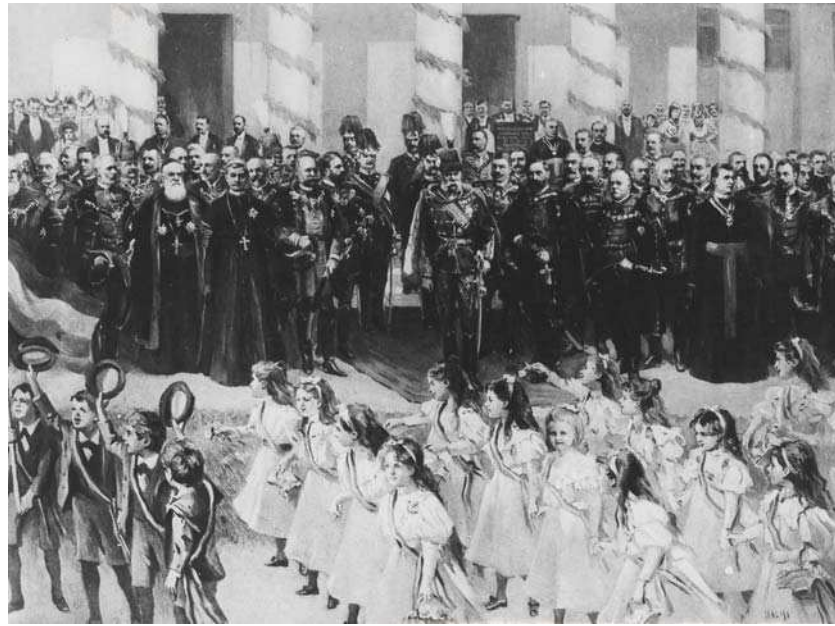
Prve godine svojega djelovanja zagrebačka Mala realka bila je smještena u Grkokatoličkom sjemeništu na Griču, u Gospodskoj (danas Čirilometodskoj) ulici. Sljedeće se godine preselila u pučku školu kod Popovog tornja (kraj današnje zvezdarnice). No kako je rastao broj učenika, javila

Ban Josip Jelačić

se potreba da se školi osigura zaseban prostor te je grad kupio kuću odvjetnika Dutkovića na Južnoj promeni na Griču. Ta je zgrada kasnije dograđivana i konačno je poprimila oblik kakav uglavnom ima i danas (zgrada Državnog hidrometeorološkog zavoda na Strossmayerovom šetalištu).

Problemi s prostorom i dalje su rasli i zaslugom tadašnjeg ministra za bogoštovlje i nastavu dr. Izidora Kršnjavija 1995. g. otvoren je školski forum na današnjem Rooseveltovom trgu. U južno krilo tog kompleksa uselila se Kraljevska donjogradska velika (klasična) gimnazija, središnji je dio zauzela Kraljevska realna gimnazija, a u sjeverni dio, u kojem je danas Peta gimnazija, smještena je Viša trgovačka škola koja je bila pridružena realci

*Car Franjo Josip na svečanosti otvorenja
zgrade Kraljevske velike realke, 15. listopada 1895.*

– imale su istog ravnatelja i zajednički učiteljski zbor.

Dvije godine prije useljenja Realke u novi školski forum odlukom Kraljevske zemaljske vlade u Zagrebu (koju je potpisao grof Khuen-Hedervary) Kraljevska velika realka *pretvorena* je u Realnu gimnaziju s osam razreda. Škola je pripremala svoje učenike za nastavak školovanja na “visokim tehničkim školama” ili “na svjetskim fakultetima”. Ta su se dva smjera razlikovala po tome što su učenici prvog učili “moderne jezike” (francuski, engleski), a drugog latinski jezik.

Od 1913. godine škola se zove Kraljevska I. muška realna gimnazija, a za vrijeme II. svjetskog rata, u NDH, iz naziva škole izbačen je atribut “Kraljevska.” Kao muška, ova škola djeluje sve do 1954., kada postaje mješovita.

Ovdje valja spomenuti kako je tek 1912. g. u Zagrebu otvorena još jedna, Druga gimnazija. Nastala je razdvajenjem od Prve (zbog prevelikog broja učenika), a škole su radile u istom prostoru, ali u različitim turnusima. Redom se kasnije otvaraju Treća (1922.), Četrta (1934.) i Peta (1938.) gimnazija. Zgodno je spomenuti kako je i ova potonja nastala odvajanjem dijela Prve iz istih razloga zbog kojih se odvojila i Druga.

U prostor Prve gimnazije na Rooseveltovom

trgu početkom osamdesetih useljen je muzej “Mimara”. To je bilo doba reformiranog školstva u Hrvatskoj, kada i nije bilo gimnazija, već je srednje školstvo organizirano u tzv. Centrima usmjerenog obrazovanja. Vjerojatno je to jedan od ključnih razloga što je ta nerazumna deložacija relativno bezbolno prošla i što je, ponovno (prvi put je to

Izidor Kršnjavi

Zgrada gimnazije na Rooseveltovom trgu (1901. g.)

bilo ukidanjem gimnazija) grubo povrijeđen ponos građanskog Zagreba te prekinut prirodni tijek jedne lijepe tradicije.

Danas Prva gimnazija djeluje u novoj zgradi u novozagrebačkom naselju Utrina, u prostoru koji dijeli s Četvrtom gimnazijom.

Tijekom njezine 150-godišnje povijesti u Prvoj su gimnaziji nastavnici bili brojni vrhunski intelektualci. Svjesni nezahvalnosti takva izbora, navedimo ih, potkrjepe radi, tek nekoliko: pisac Eugen Kumičić, slikar Bela Csikos Sesija, prirodoslovci Oton Kučera i Andrija Mohorovičić, utemeljitelj moderne farmacije u Hrvatskoj Julijo

Domac, klasični filolog Koloman Rac, povjesničar književnosti Mihovil Kombol, povjesničari Ferdo Šišić i Rudolf Horvat, geograf Artur Gavazzi, germanist Zdenko Škreb itd.

Ne manje impresivan je i popis učenika Prve gimnazije među kojima nailazimo na akademike Danila Blanušu, Vladimira Devidčea, Sergeja Forenbachera, Andriju Kaštelana, Branka Kurelca, Borisa Magaša, Seada Midžića, Hrvoja Požara, Mihovila Proštenika, Vjenceslava Richtera, Vladimira Stipetića, Željka Trgovčevića i druge. Školu je jedno vrijeme polazio i nobelovac Vladimir Prelog, a sve do mature i geolog i paleontolog Dragutin Gorjanović Kramberger. Među maturantima Prve gimnazije nalaze se i veliki umjetnici, pisci August Cesarec, Dobriša Cesarić i Ulderiko Donadini, slikar Oton Gliha, arhitekti Marijan Haberle i Dragutin Ibler, glazbenici Božidar Kunc, Ivo Lhotka Kalinski i Ferdo Pomykalo, redatelj Vatroslav Mimica, glumac Sven Lasta, dirigent Vjekoslav Šutej, itd. itd.

Za matematičare je osobito zanimljivo što se kroz povijest Prve gimnazije može pratiti kako se razvijala nastava matematike u Hrvatskoj tijekom više od 100 godina. Tako je primjerice, iz pregleda *učevnih sati* za školsku godinu 1904./05. (vidjeti presliku!) vidljivo da je matematika u tadašnjim školama bila daleko najzastupljeniji predmet. Uz “matematiku” tu su bila još i dva predmeta u koji-

Zgrada Prve i Četvrtke gimnazije u naselju Utrina u Novom Zagrebu

Prijegled učevnih sati
za pojedine predmete i razrede.

Tek. br.	Učevni predmet	Broj sati u razredu								Svega	
		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.		
1	Nauka vjere	2	2	2	2	2	2	2	2	16	
2	Hrvatski jezik	5	4	2	2	2	2	2	2	22	
3	Njemački jezik	5	4	3	3	3	2	2	2	24	
4	Latinski jezik	}	—	—	5	4	5	6	5	6	31
5	Francuski jezik										
6	Mađarski jezik ¹⁾	—	—	—	—	3	3	3	3	12	
7	Zemljopis	2	2	2	2	1	1	1	1	12	
8	Povijest	—	2	2	2	2	3	2	2	15	
9	Matematika	4	3	3	3	4	5	3	3	28	
10	Mjerstvo s mjerstv. risanjem	—	3	2	3	—	—	—	—	8	
11	Opisno mjerstvo ²⁾	—	—	—	—	2	3	2	3	10	
12	Prirodopis	2	3	—	—	3	3	2	—	13	
13	Fizika	—	—	3	2	—	—	4	4	13	
14	Kemija	—	—	—	2	3	3	2	2	12	
15	Filozofska propedeutika	—	—	—	—	—	—	2	2	4	
16	Prostoruko risanje	4	4	4	4	4	2	2	2	26	
17	Krasnopis	2	1	—	—	—	—	—	—	3	
	Svega na nedjelju	26	23	23	29	29	29	29	29	270	
										227	

¹⁾ Obligatno za učenike realnoga odjela, koji ne polaze francuski jezik.
²⁾ Obligatno za učenike realnoga odjela.

Pregled učevnih sati za školsku godinu 1904./05.

ma se izučavala geometrija: Mjerstvo s mjerstvenim risanjem u nižim razredima te Opisno mjerstvo u višim.

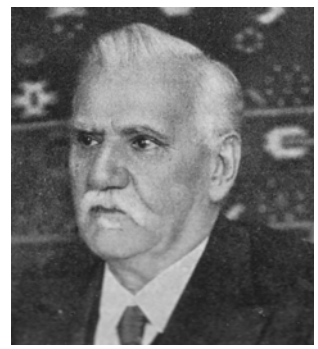
U novije doba, u periodu prije čuvene *Švarove reforme*, Prva je većim dijelom bila prirodoslovno – matematička. Samo je poneki razred bio društvenog smjera. Vjerojatno bi uvid u usmjerenost zagrebačkih gimnazija iz toga vremena i usporedba s današnjim stanjem pokazao kako je i općenito pala zastupljenost matematike u školama.

Danas je Prva opća gimnazija s 20 razreda i gotovo 600 učenika. Na školi radi 40 profesora, od kojih četiri matematičara. Škola je odlično opremljena, svaki profesorski kabinet ima svoje računalo (spojeno na Internet 24 sata dnevno) s pisačem, a svaki aktiv raspolaže kompletnom opremom za projiciranje s računala (uključujući i LCD projektor).

Prigodom velike obljetnice profesori Prve gimnazije sa svojim su učenicima priredili izložbu plakata na kojima je rječju i slikom opisana povijest škole. Uz to su na vrata pojedinih ka-

bineta izvjesili popise profesora koji su tijekom stoljeća i pol u školi predavali pojedini predmet. Na matematičkom kabinetu dva su lista s imenima preko 120 profesora. Na svim ostalim kabinetima popisi popunjavaju jedva polovinu jedne stranice.

Među profesorima koji su se našli na popisu na vratima matematičkog kabineta nalaze se, između ostalih, i sljedeća imena: Stjepan Bohnič, David Segen, Juraj Majcen, Vladimir Varićak, Ladislav Stjepanek, Vladimir Vranić, Đuro Kurepa, Josip Brečević, Branko Pavlović, Lav Rajčić, Stjepan Škarica, Stjepan Škreblin.

Vladimir Varićak (1865.–1942.) bio je i učenik i profesor na Prvoj gimnaziji

No vrlo je zanimljiv i popis uglednih matematičara koji su bili učenici Prve gimnazije: David Segen, Vladimir Varićak, Vladimir Vrkljan, Rudolf Cesarec, Vilko Niče, Danilo Blanuša, Vilim Feller, Milenko Vučkić, Vladimir Devidč, Vladimir Kirin, Sanjo Zlobec.

Vladimir Devidč kao učenik VII-4 razreda Prve gimnazije (1943. g.)